

ПОВЕРТАЮЧИ ПРАВО НА МИНУЛЕ. ОГЛЯД КНИГИ Н. НАЛИВАЙКО «ПСИХОАНАЛІЗ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТНЄ»¹

Світлана Карпцова, магістр клінічної психології,
практичний психолог психоаналітичного напрямку,

Дивізіон «Психоаналітична психологія і психотерапія» Національної психологічної асоціації, м. Київ, Україна

RETURNING THE RIGHT FOR THE PAST. REVIEW OF N. NALYVAIKO'S BOOK "PSYCHOANALYSIS IN UKRAINE. HISTORY, PRESENT, FUTURE"

Svitlana Karptsova, Master of Clinical Psychology,
Psychoanalytically Oriented Psychologist,

Psychoanalytic Psychology and Psychotherapy Division of the National Psychological Association, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0003-9904-2939>

karptsovasvetlana@gmail.com

«Ті, хто не пам'ятає своєї історії, приречені повсякчас повторювати її» – цей вислів приписують Джорджу Сан-таяні, американському філософу іспанського походження, однак, багато інших мислителів, наукових діячів, митців та політиків висловлювали дещо подібне. Книга Наталії Наливайко (психоаналітикині, тренінгової аналітикині, супервізорки Європейської Конфедерації Психоаналітичних Психотерапій, членкині низки українських асоціацій) «Психоаналіз в Україні: історія, сьогодення, майбутнє» (Наливайко, 2023) буде цікавою широкому загалу, однак, особливо корисною вона може стати для українських практиків та дослідників психоаналізу: це ще одна змога звернутися до власної історії та психічно опрацювати її, аби уникнути пасток минулого, втілюваних у болючих повторюваннях.

Повторювання є одним із найцікавіших феноменів, який описано психоаналітиками. Те, що повертається, – це мітка травматичного, того, що не знаходить собі жодного місця в психіці. Повторювання – це відтворення того, що ми не волимо знати. Повторювання вказує на білі плями нашої історії, на травму, яка торує собі дорогу з минулого в теперішнє. Допоки цілісність психіки – це лише примара, допоки в нас є несвідоме, позбутися повторювань неможливо, але можливо ослабити страждання, яке вони приносять. Полегшити біль можна шляхом дослідження тих уявлень, які циркулюють довкола білих плям психіки. Зцілює правда про себе та свою історію: правда про болісну насолоду, перенесені страждання, бажання та фантазми. Однак, зустріч із правдою вимагає сміливості.

Книга Наталії Наливайко покликана залатати деякі прогалини в історії українського психоаналізу і тим самим допомогти нам зберегти пам'ять про наше минуле, подекуди трагічне та буремне. Чим більше опрацьована наша власна психоаналітична історія, тим більше можливостей для подальшого самобутнього розвитку психоаналізу в Україні.

Для всіх, хто має психоаналітичну освіту та причетний до психоаналізу, історія психоаналізу вже є частиною власної історії. Однак, способи вкорінення психоаналізу в різних країнах різняться. Ми вивчаємо лаканіанського Фрейда, американського Фрейда, Фрейда Мелані Кляйн... Ми навчаємось у країнах зі старими психоаналітичними традиціями, проте, осмислення власного історичного шляху та підтримка самостійності психоаналітичного мислення – це шлях до народження українського психоаналізу як однієї з зірок у сузір'ї поруч із французьким, аргентинським, американським, британським психоаналізмом. Осмислення власної історії – це початок маршруту, на

якому врешті-решт у нас може з'явитися вибір: лишатися у своїй практиці та теорії французами, американцями, британцями або ж стати українцями.

Те, що ми отримуємо в спадщину, частково носить свідомий характер: ми можемо свідомо наслідувати через українську історію, традиції, світогляд та спосіб мислення. Джейс МакДугалл зазначала, що роль психоаналітика полягає в тому, аби допомогти кожному знайти свою правду про себе та прийняти її. У деякому сенсі Наталія Наливайко у своїй книзі відкриває українцям-психоаналітикам правду про них.

Історія психоаналізу в Україні переплітається зі складною історією країни: із соціальними потрясіннями, політичними міжусобицями, війнами та революціями, культурною неоднорідністю населення. Вкорінення психоаналітичної традиції не було легким та безхмарним, хоча психоаналіз в Україні як терапевтичною практикою та інтелектуальною течією почали цікавитися досить рано та жваво. Психоаналіз переживав часи ніжного розквіту, за якими різко настали часи заборони, утисків та вимушеного занепаду.

Історично психоаналіз завжди знаходився в опозиції до ксенофобії та фашизму, що намагався навіть сексуальність примусити служити владі, однак, від радянської влади український психоаналіз не встиг вчасно дистанціюватися, що прискорило його загибель. Для психоаналізу виконання владних замовлень переплетено із загрозою втрати себе. Затирання історії шляхом руйнування культурно-історичних пам'яток, до якого часто вдавалася влада на українській землі, почасти пояснюється прагненням кожного нового «володаря території» стерти з пам'яті людей колишні історичні періоди розмаїтої, «межової» як геополітично, так і психологічно України. Однак, уніфікація неухильно веде до збіднення, а затерте не означає знищене. Отож, хоча історія психоаналізу в Україні уривчаста, проте, як нас вчить ще одне психоаналітичне відкриття, репресоване так чи інакше повертається. Повернувся і знов розквітає і психоаналіз на теренах України.

Ю. Прохасько в попередньому слові до книги зазначає, що у випадку психоаналізу в Україні сталося повернення до того, що було, але чого вже не існувало, тож це повернення без ефекту впізнавання, без відновлення урваного полотнища. У часи поступового відродження психоаналізу ентузіастам доводилося вибудовувати все з нуля: як інституції, так і спосіб мислення. Насправді ми й досі продовжуємо будівництво, воно триває в давніх містах-осередках психоаналізу: Києві, Львові, Одесі, Харкові. І все ж новітній психоаналіз твориться не на порожньому місці – саме цю спадковість дозволяє відчути книга Наталії Наливайко. Така докладна реконструкція життєвих віх психоаналізу в Україні робить книгу особливою та цін-

¹ Наливайко Н. Психоаналіз в Україні: історія, сьогодення, майбутнє. Київ : Академія, 2023.

ною, дозволяючи українським психоаналітикам нарешті відчувати неперервність власної історії та професійної ідентичності.

Важливим є те, що книга допрацьована в часи сучасної масштабної війни Росії проти України. Психоаналіз як практика та теорія має враховувати вимоги актуальної ситуації, аби не втратити зв'язку з реальністю. Тож саме зараз, на наших очах психоаналітичний дискурс переживає глибоке переосмислення, а українські психоаналітики винаходять етичні орієнтири психоаналітичної роботи у воєнний період, творчо поєднують етичну строгість психоаналізу з гнучкістю та чутливістю до контексту й діляться цим досвідом із зарубіжними колегами. Це час невимовної трагедії, але і час творень та зрушень, що засвідчують триумф потягу до життя перед обличчям потягу до смерті. Повертатися до своїх витоків, щоб віднайти та ствердити свою самобутність, – саме на часі. Цитуючи Наталію Наливайко: «...психоаналіз в Україні нині, як і вся країна, набуває дедалі більшої суб'єктності та зрілості, творячи й утверджуючи свою ідентичність, інтегровану у світовий контекст».

Можна провести паралель між поточними подіями на території України та давнім періодом історії психоаналізу: соціальні потрясіння вже були предметом психоаналітичної практики та фактором змін теоретичних позицій. Так, травматичні наслідки Першої світової війни призвели до перегляду Фройдом теорії потягів, роздумів про психоаналітичну терапію та необхідність сплаву «золота психоаналізу» з «міддю прямої сугестії», а після Другої світової війни виник груп-аналіз, аби допомогти було надати якомога більшої кількості травмованих війною людей. Напевно, для психоаналізу періоди соціальних потрясінь стають важливими віхами власної історії, пов'язаними з переглядом основних постулатів теорії та можливостей практики. Сучасна війна не стала винятком.

Масштабні катастрофи на кшталт воєн загрожують державам, по яких прокочуються руйнівною хвилею, розколом відповідно до різних моделей ідентифікацій. Читаючи про український психоаналіз українською мовою, ми звертаємось до витоків власної ментальності, досліджуємо український аспект своєї ідентичності та відкриваємо для себе культурно-історичні обриси формування нас як спадкоємців перших психоаналітиків (згадаймо, що й історія засновника психоаналізу тісно пов'язана з Україною). Тому вихід цієї книги – дуже доречна подія для всієї української психоаналітичної спільноти. Мені згадуються слова Е. Рудинско про те, що ключовим в успіху Фрейда було зведення індивідуальних клінічних проблем на універсальний культурно-міфологічний рівень; він не відкрив несвідоме як джерело людської поведінки, а лише інтерпретував сімейну та політичну ситуацію свого часу, перетворивши їх у несвідоме. Українські ж психоаналітики залучені в інтерпретацію соціально-політичної ситуації просто зараз. І все ж війни завершуються, до того ж вони є лише одним із можливих шляхів реалізації потягів, а інтелектуальні надбання, у тому числі психоаналітичні, продовжують жити після них.

Повернімося від обставин, у яких створювалась книга, до її структури та змісту. Основний змістовий горизонт книги окреслено авторкою в питанні, яким вона задається у вступі: український психоаналіз – що це? Чи це самодостатня сутність та рівноправний суб'єкт міжнародного психоаналітичного дискурсу, чи лише бліда тінь, що здатна тільки наслідувати, не маючи власної ідентичності?

На це складне питання можна спробувати знайти відповідь, поступово досліджуючи та розкриваючи дотичність психоаналізу до соціально-політичних, культурно-інтелектуальних та побутових умов життя в Україні за різних історичних періодів – таке дослідження і є наскрізною темою книги. Наталія Наливайко в 7 розділах книги висвітлює в різних вимірах відношення психоаналізу

й минулих та поточних соціальних процесів. Тема розглянута як у теоретичному й історичному, так і в практичному аспектах.

У книзі аналізуються особливості наявних підґрунть для психоаналітичної творчості в Україні в різні історичні проміжки часу, специфіка доль вітчизняних психоаналітиків та значення їхнього інтелектуального доробку для світової професійної спільноти, українське походження іменитих психоаналітиків та їх пацієнтів, а також роль західних психоаналітиків в історії навчання вітчизняних колег. Наталія Наливайко зазначає, що українські інтелектуали використовували психоаналітичний дискурс як спосіб мислення, тож, зосередившись на цьому, можна дослідити розвиток психоаналізу в українській культурі.

Перший розділ присвячено зв'язкам родини Фройдів з Україною, адже творець психоаналізу народився в сім'ї євреїв – вихідців із Галичини. Ймовірно, через історію власної родини З. Фройд міг розуміти представників культури (зокрема С. Панкєєва), від якої сам він сильно дистанціювався, але яка була вагомою для його пращурів. Можливо, ранньому визнанню психоаналізу медичною спільнотою Одеси сприяло й те, що дочка одного з одеських дядьків Фрейда була одружена з лікарем. У цьому ж розділі цікаво описана історія походження прізвища Freud від жіночого імені Freide.

Другий розділ книги названо «Дофройдівський психоаналіз (передпсихоаналіз)». Він знайомить нас із філософсько-етичними течіями кінця XIX століття, які стали хорошим підґрунтям, на якому пізніше розквітли психоаналітичні ідеї. Феноменом несвідомого у своїх естетико-лінгвістичних студіях українці почали цікавитися ще до появи перших психоаналітичних праць. Наталія Наливайко поступово занурює читачів у психоаналітичні мотиви у творчих доробках І. Франка, О. Потебні, Д. Овсянико-Куликовського, В. Вігвицького. Зазначимо лише деякі з них. Так, Франко припускав, що несвідоме відіграє панівну роль у творчій діяльності, що кожній людині, окрім свідомого «Я», притаманне інше «Я», наділене окремою пам'яттю та сприйняттям, що дослідження сновидінь та галюцинацій дають ключі для пізнання поетичної фантазії. Психолінгвіст О. Потебня досліджував проблему походження мови та мовлення в психоаналітичному контексті задовго до появи перших праць Ж. Лакана, розглядав мову як спосіб матеріалізації психічного, слово як знак, у який кожен вкладає суб'єктивний зміст, а поняття як те, що вносить порядок у світ, яким людина себе оточує та який сприймає за дійсний. Учений та педагог Овсянико-Куликовський досліджував проблему зв'язку психічної норми та патології та з часом почав відходити від різкого розмежування між ними, вважав, що в клініці для нервових та душевних хвороб заховані ключі до психології «нормальної» людини, а норма та патологія є історичними, а отже, мінливими категоріями. Близький учень засновника Львівсько-Варшавської філософської школи Вігвицький збагатив психоаналітичні теорії власною теорією кратизму, деякі положення якої співзвучні з теорією прагнення до переваги А. Адлера.

Третій розділ книги є найбільш масивним, він розповідає про ранню добу психоаналітичних студій в Україні від початку XX ст. до 30-х років, коли провідними центрами психоаналізу стали Одеса, Харків, Київ і Львів. Появі психоаналізу на українському просторі передували розвиток як медичних, так і гуманітарних наук. Психоаналітичне мислення проникло в науку та мистецтво, а також відтілювалося в численних патографіях, тобто психобіографічних дослідженнях, перша з яких авторства А. Хмелевського присвячена Ф. Ніцше. У цей час видавався журнал «Психотерапія», де часто публікували переклади робіт Фрейда та детальні огляди видань Міжнародного психоаналітичного товариства. Виходили друком праці вітчизняних дослідників та практиків психоаналізу, зокрема,

М. Вульфа, психоаналітичні надбання якого високо оцінив сам Фройд.

У цьому ж розділі Наталія Наливайко описує, як під пильним наглядом більшовицької влади психоаналіз пережив мутацію: постала нова синтетична дисципліна, названа фройдомарксизмом, покровителем та ідеологом котрої став Лев Троцький. Цікаво, що одним із небагатьох, хто критикував цей сплав, був Л. Виготський. Новоспечений Левіафан мав слугувати цілям перетворення та виховання людини на соціалістичних засадах. Так зародилося нове вчення – педологія і так було створено дві психоаналітичні установи — Державний психоаналітичний інститут-лабораторію «Міжнародна солідарність» та Дитячий будинок-лабораторію.

Фройд у приватному листуванні застерігав: «Наша наука не може бути поставлена на службу жодній партії, для свого розвитку вона потребує певної міри вільнодумства». Психоаналіз, спочатку поставлений на службу державі, врешті-решт зазнав гонінь та нищівного розгрому. Така доля спіткала й інші теорії, «заражені ідеалізмом та буржуазною наукою». На сторінках медичних, політичних, партійних та навіть літературних видань із першої половини двадцятих років розгортається боротьба марксизму проти фройдизму. У 30-ті роки психоаналіз як клінічна практика та інструмент аналізу культури завмирає. Навіть праця Г. Маліса «Психоаналіз комунізму», де автор своїми ідеями про суспільство без неврозів випереджає неофрейдистів на кшталт Е. Фромма та Г. Маркузе, вилучається звідусіль. Утім, психоаналіз виявився мало сумісним не тільки з марксизмом, але і з рефлексологією, з якою його так само силоміць намагались об'єднати.

Важливою особливістю цього плідного розділу книги є те, що авторка докладно розповідає про центри розвитку психоаналізу в Україні, а також про провідні постаті українського психоаналізу, тож ми можемо говорити про психоаналіз Львова, Одеси, Києва та Харкова, кожен із яких має свою специфіку.

В Одесі було видано першу вітчизняну працю з психоаналізу «Про психоаналітичний метод лікування (Теорія Freud'a)» М. Вульфа, а також єдину в Україні серію «Питання теорії і практики психоаналізу», до якої увійшли праці З. Фрейда, його учнів та одеських науковців. Останні орієнтувалися на світові тенденції, лікарі із захватом сприйняли психоаналітичні ідеї, а одеська психоаналітична спільнота мала певну автономію та могла якоюсь мірою протистояти політичному та ідеологічному тиску Москви, зокрема, тут творили В. Ліхницький, О. Халецький та Я. Коган, що застосовував психоаналітичні ідеї в психіатрії. У Києві працював психоневрологічний інститут, у якому було психоаналітичне відділення, В. Підмогильний створював модерністську прозу, просякнуту психоаналітичними ідеями, а статтю киянина Д. Епштейна було опубліковано в журналі відеських психоаналітиків. У Харкові було створено значущі праці терапевтичного плану, зокрема, статтю О. Геймановича, де він докладно описав основні ідеї фрейдівсько-брейрівської концепції неврозів, на високому щаблі розвитку перебувала Харківська школа психоневрології, а В. Юринець був слухачем спецкурсу «Основи психоаналізу» Альфреда Адлера. Свідчень про психоаналітичну практику у Львові, що на той час перебував у складі Австро-Угорської імперії та мав прямі наукові, культурні, політичні зв'язки з Віднем, як не дивно, значно менше. Однак, у лікарській справі та при написанні патографії психоаналізу застосовував С. Балей, а до цього вийшов психоаналітичний роман Агтангела Кримського «Андрій Лаговський. Із життя істериків», що засвідчив ознайомленість автора з теорією сексуальності Фрейда.

Четвертий розділ книги присвячено окремому дослідженню патографій як особливого явища в психоаналітичному доробку українців. Вважається, що психобіографічне дослідження початку ХХ ст. є авторськими концепціями

психоаналізу. Наталією Наливайко розглянуто деякі ідеї І. Хмелевського, відображені в його роботі про Ніцше, зокрема, що патологічний елемент слід шукати не в дидактичній, а в поетичній частині творів Ніцше, тобто в словах, зворотах мови, картинах.

С. Балей, синтезуючи концепції Фрейда, Юнга та Адлера, розпочинає дослідження особистості та творчості Т. Шевченка, яке потім підхопили й інші науковці. На думку дослідника, за всіма образами, які створює автор, «ховається його власне Я»: Шевченко, оспівуючи дівочість та материнство, часто ідентифікується з жіночими образами. С. Балей, О. Халецький та Я. Ярема описують доєдипальну природу Шевченкової любові до України-матері.

В. Підмогильний, у свою чергу, досліджує особистість І. Нечуя-Левицького та його несвідомі потяги через аналіз його творчості.

У **п'ятому розділі** книги стисло описана історія життя людини-вовка – найвідомішого пацієнта З. Фрейда, який був вражений особистістю психоаналітика. С. Панкеев згадував: «Завдяки психоаналізу переді мною відкрився абсолютно інший світ, взаємозв'язки, раніше заховані в темноті, стали фактами моєї свідомості, багато з того, що я так і не зміг зрозуміти у своєму житті, стало прояснятися». До Відня Сергія привіз молодий одеський психіатр Л. Дрознес, який цікавився психоаналізом. Саме завдяки тривалій психоаналітичній роботі з уродженцем Каховки, який багато дитячих років провів поруч з Одесою, Фройд виявив наявність дитячої сексуальності, пояснив значення ранньої оральної організації лібідо, а також зв'язок «первинної сцени» та «первинної фантазії».

Шостий розділ розповідає читачеві про здобутки психоаналізу в українській діаспорі, зокрема, про статтю О. Кульчицького «Світовідчуття українця», яку він починає з визначення понять «українська психіка» та «світовідчуття», а також про доробки Б.-Я. Цимбалістого, який спирався на психодинамічну теорію «Я», опрацьовану Г. Гартманом, Е. Еріксоном та ін., у яких він аналізує шляхи формування національного характеру, підкреслюючи, що спільне в способі родинного виховання формує певні риси національного характеру.

Заключний **сьомий розділ** присвячено сучасним психоаналітичним студіям. Наталія Наливайко зазначає, що падіння тоталітарного режиму та демократизація громадського й культурного життя в Україні створили умови для ренесансу психоаналізу. Тож модерні психоаналітичні дослідження в Україні співзвучні національному відродженню. Новочасна доба розвитку психоаналізу в Україні починається з публікації наприкінці 90-х років ХХ ст. статті Соломії Павличко «100 років без Фрейда». Психоаналіз повертався до життя передусім на межі літератури та літературознавства, його широко використовували у феміністичній літературній критиці, поступово він повертався і в клінічну роботу. У цьому розділі книги авторка наводить різні сучасні осередки психоаналізу в Україні та розмаїті освітні програми, зокрема, згадує Трускавецький проєкт, базою якого була кафедра психіатрії та психотерапії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Психоаналітичне товариство Харкова, Дніпропетровське товариство психодинамічної психотерапії, Київське психоаналітичне товариство, Українське психоаналітичне товариство тощо. Наразі все ще триває друга спроба інституціоналізації психоаналізу в Україні, причому психоаналіз теж видозмінюється відповідно до сучасності, так, виникає психоаналіз онлайн. Діяльність членів психоаналітичних спільнот наразі спрямована на поширення психоаналітичної теорії та практики, інтеграцію психоаналізу в системи освіти, медичні та психологічні науки, суспільні, політичні, а також орієнтована на співпрацю із зарубіжними фахівцями та організаціями, що представляють світовий психо-

аналітичний рух. Психоаналіз в Україні, нарешті, отримав друге дихання.

Завдяки докладній реконструкції життєвих віх психоаналізу в Україні, яку здійснила Наталія Наливайко у своїй книзі «Психоаналіз в Україні: історія, сьогодні, майбутнє», ми маємо змогу відновити розірване полотно нашої історії, поновити неперервність та залатати білі плями, наявність яких несе загрозу сталості ідентичності. Книгу варто рекомендувати всім, хто вважає, що психоаналіз погано вкорінюється в Україні, мало сумісний з укра-

їнською культурою або не має тривалої історії. Насправді історія психоаналізу в Україні почалася задовго до оформлення перших психоаналітичних ідей – з облаштування життя в Україні пращурів З. Фрейда. Історія психоаналізу в Україні – це передусім історія людей, історія дотичних до психоаналізу особистостей: науковців, лікарів, психологів, митців, політиків, філософів, які були натхненними психоаналітичними ідеями чи навіть висували власні самобутні теорії. І зараз кожен із нас, хто практикує чи досліджує психоаналіз, продовжує творити його історію.

Список літератури:

Наливайко, Н. (2023). *Психоаналіз в Україні: історія, сьогодні, майбутнє*. Київ, Академія.

Анотація. Психоаналіз як інтелектуальна течія та клінічна практика вкорінюється в різних країнах відмінними способами. У поданій статті-рецензії розкрито смислові горизонти книги Наталії Наливайко «Психоаналіз в Україні: історія, сьогодні, майбутнє», яка є докладною реконструкцією життєвих віх психоаналізу на теренах України. Авторка статті-рецензії формулює тезу, що осмислення власної психоаналітичної історії необхідне для подальшого самобутнього розвитку психоаналізу в Україні. Відтак, видання книги, покликаної залатати деякі прогалини в історії українського психоаналізу, є справжньою подією для психоаналітиків-українців. Авторкою зазначається, що історія психоаналізу в Україні переплітається зі складною історією країни: з геополітичною та психологічною «межовістю», соціальними потрясіннями, політичними міжусобицями, війнами та революціями, культурною неоднорідністю населення та періодом жорсткої заборони, що призвела до завмирання психоаналізу, але не до остаточного знищення, адже психоаналіз відродився та розквітає з новою силою в давніх психоаналітичних містах-осередках: Києві, Одесі, Харкові, Львові.

У статті-рецензії аналізуються обставини, за яких створювалася книга, а також поступово розкривається її структура та зміст. Авторка стисло описує наповнення кожного з семи розділів книги, поданих у такій послідовності: «Зв'язки родини Фрейдів з Україною», «Дофрейдівський психоаналіз (передпсихоаналіз)», «Психоаналітичні студії в Україні від початку ХХ ст. до 30-х років (рання доба 1904–1950)», «Патографії», «Історія життя "людини-вовка"», «Здобутки психоаналізу в українській діаспорі», «Сучасні психоаналітичні студії». У кожному з розділів Наталією Наливайко досліджено дотичність психоаналізу до соціально-політичних, культурно-інтелектуальних та побутових умов життя в Україні за різних історичних обставин. Зрештою, формулюється висновок, що історія психоаналізу в Україні – це передусім історія людей, які були натхненними психоаналітичними ідеями чи навіть висували власні самобутні теорії.

Ключові слова: історія психоаналізу, психоаналіз, психоаналітична терапія, Україна, Фрейд.

Abstract. Psychoanalysis as an intellectual flow and clinical practice takes root in different countries in a variety of ways. This book review reveals the semantic horizons of Natalia Nalyvaiko's book «Psychoanalysis in Ukraine: history, present, future» which is a detailed reconstruction of psychoanalysis's life milestones on the Ukraine territory. The author of the review article formulates the thesis that understanding one's own psychoanalytic history is necessary for the further original development of psychoanalysis in Ukraine. Therefore, the publication of a book designed to fill some gaps in the history of Ukrainian psychoanalysis is a real event for Ukrainian psychoanalysts. The author notes that the history of psychoanalysis in Ukraine is intertwined with the complex history of the country: with geopolitical and psychological «frontier», with social upheavals, with political strife, with wars and revolutions, with the cultural heterogeneity of the population and with the period of strict prohibition that led to the stagnation of psychoanalysis, but not to its final destruction, because after all, psychoanalysis has been revived and is flourishing with new strength in the old psychoanalytic cities-centers: Kyiv, Odesa, Kharkiv, Lviv.

The review article analyzes the circumstances under which the book was created, and also gradually reveals its structure and content. The author briefly describes the content of each of the seven chapters of the book, presented in such sequence: "Connections of the Freud family with Ukraine", "Before Freudian psychoanalysis (pre-psychoanalysis)", "Psychoanalytic studios in Ukraine since the beginning of the 20th century until the 1930s (early period 1904-1950)", "Pathographies", "The life story of the Wolf Man", "Achievements of psychoanalysis in the Ukrainian diaspora", "Modern psychoanalytic studios". In each chapter Natalia Nalyvaiko explores the contiguity of psychoanalysis and socio-political, cultural-intellectual and household living conditions in Ukraine under various historical circumstances. Ultimately, the final conclusion is that the history of psychoanalysis in Ukraine is primarily a story of people who were inspired by psychoanalytic ideas or even offered their original theories.

Key words: Freud, history of psychoanalysis, psychoanalysis, psychoanalytic psychotherapy, Ukraine.